BRAINNU

6 שרדות לחיים

יום השואה 2022



דבר העורכת

החיים שלנו הם אוסף של תחנות בזמן.

כל אחת מהן מביאה איתה חוויה שונה שמעצבת את ההווה והעתיד שלנו, ולפעמים גם עוזרת לנו להסתכל על העבר מנקודת מבט אחרת. יותר מפוכחת.

כל החוויות האלו שאנחנו עוברים במהלך החיים הן אישיות עבורנו, אבל במקרים מסוימים בהיסטוריה, ישנן כאלה עוצמתיות במיוחד, שמצטברות והופכות להיות חלק ממארג חוויות אנושי שיוצרות 'חוויה קולקטיבית'. שלא כמו חוויות קולטיביות אחרות, סיפור הישרדות השואה הפך להיות סיפורו של העם היהודי, אשר נכתב בדם.

אותה 'חוויה' אנושית, בנתה עבורנו כקולקטיב את הנרטיב שדרכו אנו מספרים את ההיסטוריה של העם שלנו לדורות הבאים.

במגזין הנוכחי, בחרנו לספר את 'החוויה' הידועה בתור התקופה האפלה ביותר בהיסטוריה האנושית דרך סיפורן האישי של 6 שורדות שואה בדרך שונה ובלתי רגילה, המתאימה את עצמה לאופי החיים הדיגיטליים שלנו. אופי חיים מהיר. רדוף 'הפרעות' וככזה, הוא דורש מעטפת סיפורית חדשה. שתנגיש. שתדגיש. שתיגע.

בחרנו להביא את הסיפורים האישיים של שש שורדות, אל מול ששת מיליון היהודים שנרצחו בשואה. הסיפורים של שש השורדות מובאים בחתיכות. כל חתיכה מהווה חלק מהסיפור האישי של כל שורדת, ובאותה מידה גם חלק מהסיפור של כולנו.

בסיפורי העדויות השלמות גילינו סיטואציות קשות מנשוא. הדרך שעברו הייתה מסועפת כל כך. מאתגרת להפליא. מלאה במעשי עוז ויוזמה. קשוחה לכל הדעות. ובעיקר, כמעט בלתי אפשרית. אבל למרות כל הקשיים, הן כאן. ממשיכות באומץ רב, להיות הלב הפועם שלנו. לב שפועם ומדמם. יום יום. שעה שעה.

נכון לשנת 2022, חיים בעולם כ-400 אלף שורדי ושורדות שואה. בכל יום כ-42 מהם מוצאים את מותם. אנחנו נמצאים במירוץ נגד השעון במטרה לשמר את הסיפורים שלהם, כדי שהאירועים שהתרחשו לפני 77 שנים לא יישכחו ולא יחזרו על עצמם לעולם.

כל אותן השורדות המובאות במגזין המיוחד הזה, הן בגילאי 90 ומעלה. וזוהי זכות עבורינו להמשיך ולספר. בכל דרך. בכל אמצעי. בכל פלטפורמה.

תהא נשמתם של הנספים צרורה בצרור החיים.

שני חדד, מנכ"ל Brainnu.

דינה מטוס, ללא כותרת, לודז', 1921

דינה מטוס (1899, לודז' - 1944 לערך, מקום לא ידוע).
מהתערוכה המקוונת אמניות בתקופת השואה, אתר יד ושם



בחרתי בציור זה מאחר והוא מסמל עבורי מעין 'היפרדות אחרונה' לפני התופת. בתמונה רואים שתי נשים שכאילו ממאנות להיפרד ומנסות להיאחז בזר פרחים משותף, כזה שמסמל את החיים. לא יודעת אם זו הייתה כוונת המשורר מאחר ולתמונה לא ניתנה כותרת, אבל דינה ועוד רבות ואחרות, נרצחו. ומאז נעלמו עקבותיהן. הבחירה בתמונה הזו, לצד 6 השורדות המתוארות במגזין, מסמלת עבורי את מורכבות החיים, בצל המוות.

תודה רבה ל'יד ושם' שתמכו בפרויקט, ועזרו לו לקרום עור וגידים.

מכתבים מן העבר

התמודדויות של נשים בגטאות

הנשים שחוו את השואה התמודדו עם קשיים נוספים, מעצם היותן נשים, אמהות ובנות. העדויות הבאות נלקחו מתוך התערוכה המקוונת 'כתמים של אור: להיות אישה בשואה' של יד ושם. חלק מהתמודדיות מתועדות במכתביהן של נשים מאותה התקופה.

חיי אהבה

מתוך מכתבה של מרתה ביק שלא ידעה שבעלה נרצח במחנה העבודה, מספרת לאמה על הנישואים:



אבל מעל לכל, אל תדאגי; אני בסדר. אני בריאה, ועוד משהו: התחתנתי, למעשה, כבר בחודש מרס. לה "יראה לך מופר. הילדה הקטנה! לאו דווקא למן רב מאוד הלכתי לבית-הספר. מוטיליין (שמי הקטנה), אל תדאגי לי. אין לי תינוק, ואין לי שום כוונה להפוך אותך לסבתא בלתי הקרובה; לה באמת יכול לתכנת. אני מאושרת מאוד, ואת תהיי מרוצה מאוד מהחתך. כריס הזה לא יכול לכתוב מפני שהוא עובד בסביבה במשך כמה שבועות מוטי, אני בריכה לדעת שאת מבינה אותי, אחרת אהיה עצובה. אני יודעת כבר למן רב שאת התחברה הכי טובה שלי.

דרישת שלום ונשיקות

אמהות ומשפחה

מתוך מכתבה של גניה יודסקי, שמסרה את בנה לידי אישה פולניה:



"יקירת ברונקה היקרה!

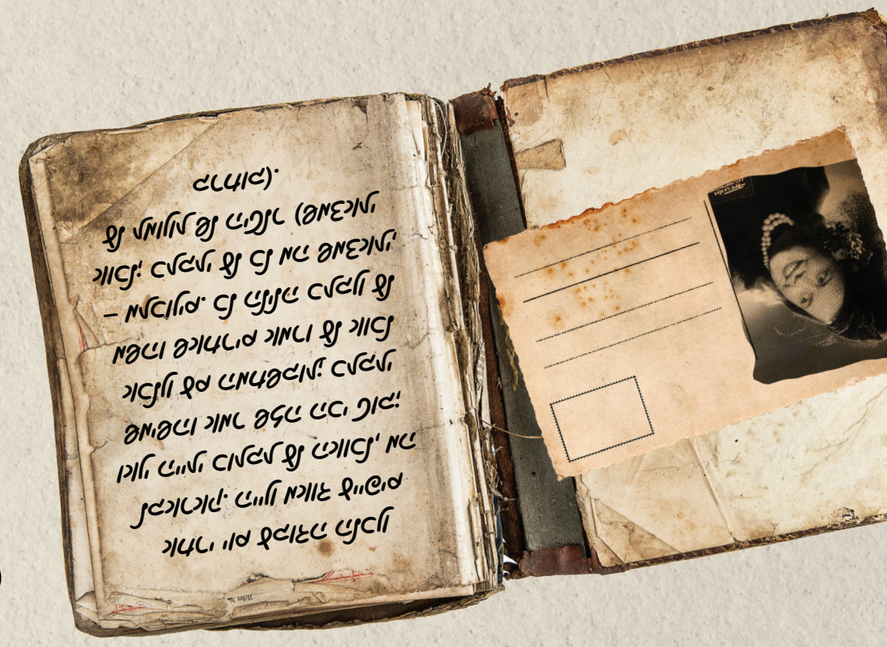
למחרונה, כל-כך קשה לי לכתוב אלייך כי אני עובדת רצופים קשים והעבודה הזאו מאוד אוכלת כלפי. ברוניה, אני כותבת אלייך ומתחננת לפנייך, אנא ממך, תשמרי על בני הקטן, תהיי לו לאומאו. ברוניה האהובה, תפתחי לו את לבך, ואני אהיה לך אסירת תודה עד סוף ימי. הזאו יגד כל-כך טוב וחכם ואני בטוחה כי תאהבי אותו לפחות במקצת. אינני יכולה לכתוב יותר, עמרו לי הדמעות שאלוהים ישמור עליכם. נשיקות."

נשיות

מתוך העדות של פנינה ארקין לעיתון "לאשה" 19.3.1961



נשים נשארות נשים בכל מצב, אפילו על סף המוות. הסבירות היקשו מהתפארות לעיגלר להן תלוקים וכתנות לפי מידה, להוסיף צווארונים וחפתים, לייפות את הוספתן החיצונית. הדבר נדמה למפקד המחנה, ס"ס שטורמפירר הירש. הלה התפרץ למתפרה, ושאג לעברנו: "כאבות יהודיות, אתן ניצונות למוות ויש לכן אנדר בראש!".



רקפת

(רות) שטרן שלו ואבי (רוני)
עיצבו יחד לוח מודעות לבוקר
הולדתו השבעים של דבי
ובסופו רעיון:

שלום, אור קטנה מיוקרת
לכבוד יום הולדתך. יהיו לנו הרבה
שאלות: היית אוהב קקאו חם או תה?
איך קוראים לחברים הכי טובים שלך?
מהו הדבר הכי מוזר שעשית בחופש?
– שטרוימל. כל תשובה כתובה על
פתק שלוש תיבות אבוי וחיבוק.
אוהבים, סבתא ורקפת.

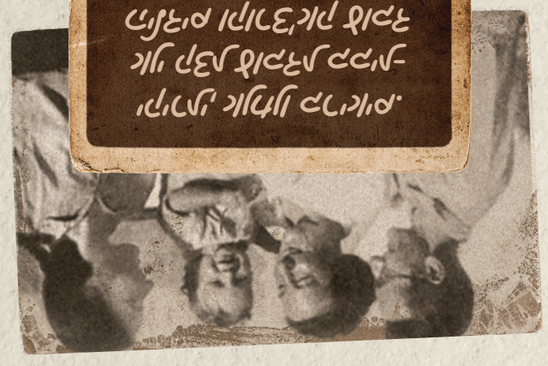


כוורנית

שטרן שם אותו לצד כריכת עיתון מקומי
כך היה ומשפט ראשון שקיבלנו
ואחריו שלוש שנים של כתבות כך
שלח לעיר ואזור שלנו כולו ויוצאים
כל בוקר, שבוע שיצר ובשנים
הבאים יהיה קשה למצוא עיתון
בלי שטרן על השער (ואפילו
בדוחה).

מעמדים

מטרי מטרדה של מעמדים,
מעמד בחברה של בעמדות,
אשר בחרו לא לשתוב את הנקודה
ואחרי אומם את מעו הנזמה
בבוקרוקדה:



מי יודע, אולי, שמיכה
על רגע, שהיה
שנות שלושים ושתים
תמונה שקיבלו שנים
אחרי שהיא מתה, בשנת
שבעים ושלוש – בבוקר
קר. בתוכנית כי אחת מהן
שכחה לומר שהיא בהריון.
אחת מהן אחת מהן הודיעה
שהיא בהריון. בתוכנית כי

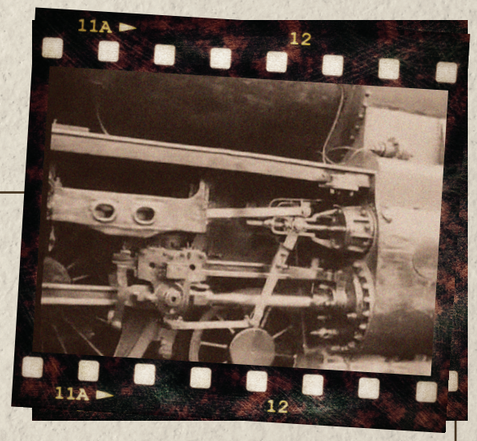
שרה פישמן, 95



נולדה בשנת 1927, בנרסניצה שבאזור טרנסקרפטיה בצ'כוסלובקיה, למשפחה חסידית בת 10 נפשות. עם פרוץ המלחמה, אביה גדליה דויד שלח את שרה ושתי אחיותיה הגדולות לפני שאר המשפחה לבודפשט שבהונגריה, אך שלושתן, לא הגיעו ליעדן. שרה נשלחה למחנה ההשמדה 'אושוויץ' ולאחר מכן למחנות העבודה. רק בסוף המלחמה גילתה כי כמעט כל משפחתה נספתה, ורק היא ושתיים מאחיותיה שרדו.

תחנה ראשונה: 1944

הניסיון להימלט לבודפשט
והשליחה לגטו הלמי ברכבת



האזינו למקטע מפי שרה >>



תחנה שנייה: הגירוש

ההגעה לאושוויץ



האזינו למקטע מפי שרה >>





תחנה רביעית: השחרור

שלושה שבועות ברכבת

האזינו למקטע מפי שרה >>



תחנה שלישית: שני מגפיים ימניים

החיים במחנה העבודה

האזינו למקטע מפי שרה >>



העלייה: 1949

שרה מקבלת את אחיותיה לישראל
במדי צה"ל

האזינו למקטע מפי שרה >>



החיים של שרה היום

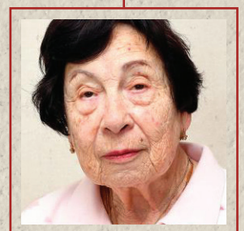
שרה עלתה ארצה באניית נשק ושירתה בצה"ל בתקופת מלחמת העצמאות. בארץ היא הקימה מפעל סריגה מצליח.

שרה הייתה אחת ממדליקות המשואה של 'יד ושם' לשנת תשפ"א. היא אשת עדות אשר מספרת את סיפורה מזה שנים. לשרה ובעלה יואל ז"ל 2 ילדים, 5 נכדים ו-5 נינים. אחד מנכדיה הוא רס"ן נ' מאגף המודיעין.



התמונה באדיבות ארכיון 'יד ושם'.

פאני בן עמי, 92



בלית ברירה תפסה פיקוד על בריחת קבוצת ילדים לשוויץ כשהייתה ילדה בעצמה. בזמן המסע לגבול הילדים נתפסו, והיא מילטה אותם מהמעצר דרך חלון השירותים. בסיום המלחמה, לאחר שהתבשרה על מות הוריה, הוענק לה אות לגיון הכבוד הצרפתי, אך היא סירבה לקבלו. ב-1956 עלתה לישראל והקימה משפחה. כל התמונות המובאות מטה צוירו על ידי פאני.

תחנה ראשונה: 1940

בית הילדים



האזינו למקטע מפי פאני >>

תחנה שנייה: מפקדת בת 13

הבריחה לשוויץ



האזינו למקטע מפי פאני >>



תחנה שלישית: על הגבול

הבריחה מהגרמנים

האזינו למקטע מפי פאני >>

פאני, אריקה ויונה: 1956

האחיות עולות ארצה ומקימות משפחה

האזינו למקטע מפי פאני >>

החיים של פאני היום

בשנת 1956 עלתה פאני ארצה לאחר שפגשה את בעלה בנימין. היא התמחתה בתפירת פרוות ובציור. פאני ציירה את סיפור הגבורה שלה אשר הוצג במספר תערוכות - חלק מהציורים מובאים במגזין זה. ב-1986 החלה לספר את סיפורה בבתי ספר ומסגרות בשונות.

סיפורה הונצח בספר"המפקדת הקטנה" מאת גלילה רון פדר. ב-2018 קיבלה את תעודת אות המציל היהודי על התעוזה והגבורה שגילתה בהצלת יהודים אחרים במהלך השואה. ב-2019 הדליקה משואה לזכר 6 מיליון היהודים שנספו. כיום פאני מתנדבת ומספרת את סיפורה לצעירים רבים. היא מתגוררת בחולון ולה ולבעלה בנימין ז"ל 2 ילדים ו-6 נכדים.



התמונה באדיבות ארכיון 'יד ושם'.

אלקה אברמוביץ, 90



משפחתה הובלה במסע ארוך ומפרך מעיירתם נובוסליצה בבסרביה (אוקראינה של היום) לטרנסניסטריה, כשבצד הדרך מוטלות גופותיהם של אלו שלא שרדו. אלקה ומשפחתה שרדו את השהות בכפר קטן בטרנסניסטריה בזכות המקצוע של אביה, למעט אימה שנפטרה ממחלה קשה. ב-1947 עלתה ארצה ביחד עם אחותה.



תחנה ראשונה: 1941

החיים בנובוסליצה



האזינו למקטע מפי אלקה >>



תחנה שנייה: השיירה

כניסת הצבא הרומני



האזינו למקטע מפי אלקה >>



תחנה שלישית: אבא שמעון

לשרוד בטרנסניסטריה

האזינו למקטע מפי אלקה >>





חתונה משותפת: 1947

העלייה לארץ ישראל

האזינו למקטע מפי אלקה >>



החיים של אלקה היום

אלקה ואחותה אסתר הצטרפו לתנועת "דרור הבונים" ובדצמבר 1947 הפליגו לארץ ישראל באניית המעפילים "פאן יורק". הבריטים תפסו את האנייה, ונוסעיה נשלחו למחנה מעצר בקפריסין. במרץ 1948 הגיעו אלקה ואסתר לארץ ישראל. אלקה פעילה ב"בית להיות" בחולון להנצחת השואה ומתנדבת בצוותים המסייעים למשפחות של חללי צה"ל. ב-2017 הדליקה משואה לזכר 6 מיליון היהודים שנספו. אלקה נישאה לאריה ז"ל, יליד תל אביב, ונולדו להם 3 ילדים, 10 נכדים ו-11 נינים. כיום מתגוררת בכפר סבא ובשנה האחרונה יצא הסרט של 'יד ושם' אשר מחזיר את אלקה למקום בו גדלה - "עכשיו המים שקטים כל כך".



התמונה באדיבות ארכיון 'יד ושם'.

ארטמיס מירון, 93



בשנת 1944 הגיעה עם אמה ואחיה לאושוויץ. מה שעזר לה לעבור את הסלקציה, הוא מעיל הפרווה שאמה הניחה על כתפיה ונתן לה מראה בוגר לגילה, שנייה לפני שנפרדו לנצח. גורשה בצעדת המוות לגרמניה ולאחר המלחמה עברה לאתונה. בשנת 1946 עלתה ארצה באניית מעפילים.

תחנה ראשונה: 1943

כניסת הגרמנים ליאנינה, יוון



האזינו למקטע מפי ארטמיס >>



תחנה שלישית: רופא המחנה

ההישרדות באושוויץ

האזינו למקטע מפי ארטמיס >>





תחנה שנייה: הפרידה

ההגעה למחנה ההשמדה



האזינו למקטע מפי ארטמיס >>



התקווה: 1946

העלייה ארצה

האזינו למקטע מפי ארטמיס >>







החיים של ארטמיס היום

ארטמיס עלתה ארצה באניית מעפילים ונשלחה לעתלית. היא הוסמכה לשמש מורת דרך, עבדה בעבודות מנהליות והייתה מורת דרך בעברית וביוונית עד פרישתה לגמלאות.

היא נתנתה מאות עדויות ב׳יד ושם׳, מילאה למעלה מ-1500 דפי עדות של נספים מקהילתה ביאנינה. היא מתנדבת ב׳יד ושם׳ ומסייעת בתרגום קטעי עדויות מיוונית לעברית ואשת עדות בבתי ספר, במתנ"סים ובצבא.

ביום השואה הנוכחי המשיכה לתת עדויות במסגרות שונות ולספר את סיפורה. לארטמיס 3 ילדים, 10 נכדים ו-9 נינים. ב-2016 הדליקה יחד עם נכדתה משואה לזכר 6 מיליון היהודים שנספו. בפורים האחרון החליטה להתחפש לנערה בת 15 ומספרת שהסיבה לכך היא העובדה שכשהייתה נערה במלחמה לא יכולה להתחפש ולחגוג את חג הפורים.



התמונה באדיבות המשפחה.



הלינה פרידמן, 89

בעת ירי בגטו ורשה, הצליחה להינצל כששכבה בין גופות ילדים מתים. אימה הבריחה אותה מאקציה לטרבלינקה, אך נתפסה ע"י הנאצים. כשהיא יתומה ממשפחתה, הסתתרה אצל חסידי אומות עולם שם העבירה גם את המרד בורשה, עד הגעת הצבא האדום בשנת 1945. עלתה לישראל בשנת 1950.



תחנה ראשונה: 1939

פרוץ המלחמה והמעבר לורשה



האזינו למקטע מפי הלינה >>

תחנה שנייה: הירי בגטו

הלינה ניצלת מירי כשהיא שוכבת בין גופות חבריה





האזינו למקטע מפי הלינה >>

תחנה שלישית: האקציה

ההימלטות משילוח לטרבלינקה



האזינו למקטע מפי הלינה >>

תחנה רביעית: יתמות

הבריחה מהגטו

האזינו למקטע מפי הלינה >>

תחנה חמישית: שמיים אדומים

מרד גטו ורשה והמרד הפולני

האזינו למקטע מפי הלינה >>

תחנה שישית: 1950

העלייה והחיים בארץ



האזינו למקטע מפי הלינה >>

החיים של הלינה היום

בשנת 1950 עלתה הלינה לישראל יחד עם אביה ואשתו באנייה ׳גלילה׳. בארץ הכירה את בעלה אברהם ז"ל, ניצול שואה אף הוא.

הלינה התנדבה בער"ן במשך 35 שנים והכשירה מאות מתנדבים בארגוני סיוע, והנחתה קבוצות של נכי צה"ל. סיפור גבורתה מתועד בספר "לי כל גל נושא מזכרת". ב-2021 הדליקה משואה לזכר 6 מיליון היהודים שנספו. להלינה ולאברהם ז"ל נולדו 3 ילדים (משה, עודד וגל-זאב ז"ל שנפטר ממחלה), 7 נכדים ו-5 נינים וכיום מתגוררת בחיפה.



התמונה באדיבות המשפחה.

תאה פרידמן, 98



הצליחה להימלט מהתעללויות הרומנים ביהודים בעיר הולדתה, צ'רנוביץ. גורשה ביחד עם משפחתה לגטו מוגילב-פודולסקי, משם ברחה ב-1942 וחזרה לצ'רנוביץ, שם חיה במסתור. ב-1950 נישאה לבעלה יוסף ז"ל וסיימה לימודי רפואה בטימישוארה. ב-1958, אחרי שהיו מסורבי עלייה במשך 8 שנים, עלתה ארצה עם משפחתה.

תחנה ראשונה: 1941

הנאצים והצבא הרומני מגיעים לצ'רנוביץ



האזינו למקטע מפי תאה >>





תחנה שנייה: אנשים ללא זהות

הגירוש והמסע לגטו



האזינו למקטע מפי תאה >>



תחנה שלישית: אוספים את המתים

החיים בגטו מוגילב-פודולסקי

האזינו למקטע מפי תאה >>



ארץ משלי: 1958

החלום להגיע ארצה מתגשם

האזינו למקטע מפי תאה >>



החיים של תאה היום

ב-1958 עלתה לישראל יחד עם בעלה ובנה. זמן-מה עבדה תאה כרופאת עיניים בקופת חולים בקריות, ובמקביל למדה עברית באולפן, ולאחר מכן עברה המשפחה לרמת גן.

תאה עבדה כרופאת עיניים בקופת חולים ובבתי החולים תל-השומר ובילינסון, וכעבור זמן מונתה למנהלת מחלקת עיניים בקופת חולים. לאחר צאתה לפנסיה המשיכה תאה לייעץ בתחום רפואת העיניים. היא יקירת החוג לרפואת עיניים באוניברסיטת תל אביב.

יוסף בעלה ז"ל, נמנה עם מניחי היסודות לרפואת המשפחה בישראל ולימד בחוג לרפואה באוניברסיטת תל אביב. ב-2018 הדליקה משואה לזכר 6 מיליון היהודים שנספו. לתאה ובעלה ז"ל בן אחד, אף הוא רופא במקצועו, ו-5 נכדים.



התמונה באדיבות המשפחה.

קצת עלינו BRAINNU

בית קריאייטיב המתמחה במתן פתרונות מיתוג, שיווק וסטוריטלינג לחברות טק וארגונים בארץ ובעולם.
התחלנו את דרכינו אי שם בשנת 2016 כבית קריאייטיב ותוכן דיגיטלי, המתמחה בעולמות הסושיאל ובשנתיים האחרונות אנו יוצרות מהלכי אימפקט משמעותיים המבוססים על קריאייטיב דיגיטלי, מתוך מטרה להפיץ אור בעולם.

על המגזין

השנה, לרגל יום השואה, חברנו לעמותות וארגונים שכל מטרתם היא להמשיך ולספר את סיפור ההשרדות של הניצולים והניצולות ששרדו את הזוועות. יום יום, שעה שעה.

בחרנו להציג את סיפורן של 6 נשים ששרדו כדי לספר. 6 נשים שכל עולמן נחרב ונהרס בתקופה ההיא. תקופה אפלה שהיינו רוצות לפעמים לשכוח. אבל חשוב שנזכור. ונמשיך לספר. מגזין זה הוא מגזין האודיו הראשון המספר את סיפורן של שורדות שואה ואת התחנות שעברו בדרך.

נזכור ולא נשכח.

לעדויות המלאות של שורדות
לחיים באתר יד ושם >>



keep in touch

Address 150 Menachem Begin, Tel Aviv
+office@brainnu.com | www.brainnu.com